

Прописи постоје да би се људи по њима владали. Али, живот је инвентивнији и динамичнији од прописа, па између њих увек постоји извештан, мањи или већи, несклад. У том нескладу ниче, расте и даје плодове пракса судова, настојећи да обале нормативног и стварног приближи, свесна да их никако не може саставити.

У том настојању кристализовали су се појмови: "правни систем" и "правни поредак". Правни систем чине искључиво прописи у њиховом хијерархијском поретку. Правни поредак чине прописи и стварно понашање људи.

За разлику од правног система, који је једнодимензионалан, правни поредак има нормативну и стварносну компоненту. Прописи се доносе да би се што дуже примењивали, па су статични и инертни. Стварност је променљива, јер се живот и положај људи стално мења под утицајем морала, политике, економије, социјалних прилика и других деривата времена. У суочавању са стварношћу, устајали прописи не могу одолети захтевима живота, па се морају стално освежавати његовим "соковима". Отуда **креирање судске праксе није пуко пресађивање прописа у стварни живот, већ њихово стваралачко укрштање које даје свеже плодове** на "зеленом стаблу живота", како би рекао Гете. Ако корене тог стабла стално наливају бистри потоци разума, судови ће продужавати век трајања прописа и кад су они безнадежно болесни. Тада право опстаје и кад су прописи у коми.

Шта је то што право чини трајнијим од прописа? То је правда – "врховни критеријум понашања, којим се надањује право", како би рекао Божићар С. Марковић.

А правда, још од Аристотела, налаже да се сваком призна оно што му припада у једнаком поступању са једнаким стварима, у неједнаком поступању са неједнаким стварима сразмерно њиховој неједнакости и поступању према другоме као према себи. Принципи правде стари су колико и људски род. Зато, попут генетског кода, извиру из човековог бића и намећу се као – вечити природни закон. Пошто су и судије, као људи, у власти тог закона, они правду и уводе у правни поредак, креирајући јудикате. То нарочито важи за судије највишег суда у земљи, који су и најодговорнији за обликовање праведне суске праксе. Имам част и осећам задовољство што се овим речима обраћам и њима.

Суђење по правичности није могуће кад постоји пропис који је потпун и јасан. У њему је бар минимум правде. Али, кад прописа нема, односно кад је непотпун или нејасан (а таквих прописа је превише у времену транзиције), суд не може одбити да пружи заштиту и успостави правни поредак. Успоставиће га – супсидијарним суђењем по правичности, чије је извориште у члану 1 Устава, који у стубове државе Србије убраја не само владавину права него и социјалну правду.

Суђење по правичности, међутим, никако не значи произвољно суђење по личним и субјективним мерилима судија, нити по идеолошким, политичким или сентименталним критеријумима. И оно се мора заснивати на општеприхваћеним принципима и вредностима као што су једнакост, једнако поступање, равноправност, разумност, нормалност. Код таквог суђења, судија вазда мора пазити да не западне у произвољност, арбитражност, болећивост или слично стање

духа, као и да не подлегне искушењима пристрасности, политичког утицаја, корупције и других ризика "слободног суђења".

О овим принципима и вредностима Врховни касациони суд нарочито треба да води рачуна при утврђивању начелних правних ставова и правних схватања и при доношењу јудиката по правним лековима.

Судска пракса није извор права и не припада правном систему, али јесте извор правног поретка, пошто снагом ставова, схватања и јудиката утиче на ниже судове и понашање људи.

Билтен Врховног касационог суда, који данас слави 50. рођендан, има изузетан значај за мисију праведности суђења и судске праксе којој сам, и као судија и као уредник Билтена, апсолутно био посвећен.

Говор на свечаности поводом 50 година Билтена судске праксе Врховног суда Србије и Врховног касационог суда, у Палати Србија 25.септембра 2014.године.